

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Sapiente Fructuoso Epistolares Libri quinque

Bonifacio, Juan

Ingolstadii, 1606

II. Cuidam magno Rhetori de studio vtilis eloquentiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51159](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51159)

virtutumq; doctores: *Viri misericordiae sunt, quorum pietates non defuerunt, cum semine eorum permanent bona, hereditas sancta nepotes eorum.* Vale, & corpus istud cura laboribus, morbisque confectum: tua saepe valetudo tentatur, sed tamen erecta mens est, expectatione vitae melioris. Quod enim vni praestas ex minimis istis, Deo praestas, qui dolorem, laboremq; considerat: qui improbitatis punitor est, remuneratorq; virtutum. Teque cum Petro Sanctio, & Ioanne Alfonso coniunget, qui minimos quosque discipulos in nostra Societate toto vitae tempore summa cum voluptate docuerunt, quorum nominatiuis nomen debetur immortale.

CVIDAM MAGNO RHETORI.

De studio utilis eloquentiae.

QUID tibi mi Martine in mentem venit ista petere, qui magistrorum magister es? An tu solus hospes in ista vrbe versaris, nec ad

nec ad tuas aures illa venerunt, quæ
iactari tam sæpè à multis solent, qui
Italiam non viderint, eos limatulos
esse non posse? Equidem qui de me
demissè opinantur, ac sentiunt, eos
non valde vituperem. Vituperem?
immò verò vt eius sententiæ fauto-
res, in qua ego sum, complectar, at-
que ornem. Ij enim sumus, qui a-
liis summa omnia largiri, nobis ne
mediocria quidem tribuere solea-
mus, deq; rebus magis, quàm de ver-
bis laboremus. Ergo in eo libello, in
quo pueros instituimus, balbutire
nos delectauit: exiles verbis, senten-
tiarum figuris non ita magni fuimus,
ne in plano tumeremus. Adolescen-
tiæ nostræ rudimenta illa fuerunt,
& ineuntis quasi quidam ludus æ-
tatis: accesserunt præli, & typogra-
phiæ vulnera, quæ Burgensis cura-
uit impressio. Sibi quidem docti &
sapientes persuadent, elegantiori-
bus esse nobis si liberet, licuisse, ar-
gumenti, & quorundam inscien-
tiæ, qui quæ sunt altius elata non
cal-

callent, rationem habuisse: memet ad puerorum captum accommodasse: in quo eos, qui ita censent, fortasse non fallit opinio. Quod si vlli secus existimant, per me sanè licet. Non enim meum est, aut præscribere quid quisque sentiat, aut quo minus quæ velit opinetur, & fingat, impedire. Sed de his hæcenus, instat enim mihi epistola tua vehemens, atque sollicita, qua exiges, vt de erudiendis ad fructuosæ eloquentiæ artem discipulis disseram & disputem. Quod ego tuum postulatum quid sibi velit, ignoro. Illa enim poscis, quibus abundas Marte tuo, & quæ pauci à me fortasse cõtenderent. Sed quæ tandem sunt illa, quæ præcipere possem, si tu is esses, cui citra ruborem præcepta dare possemus? quid tam tritum, vulgare, cognitum, decantatum, & scitum? Nota tibi est Pauli Manutij aurea illa ad Saulium epistola de imitandi Ciceronis noua & pulchra ratione. Ex Verrinis, Philippicis, cæterisque Tullij orationibus te auctore multa discipuli sumunt, in philosophicis

*Lib. 7. epist.
epist. 4.*

phicis eiusdem Tullij scriptis, in Rhetoricis, in epistolis hærere iubes, vt non modò eleganter, sed etiam vtiliter loqui consueſcant. Nam qui Ciceronis imitator est, orationis vehemẽtiam & salubritatem cum ornatu & nitore coniungit. Quin etiam in Cæsare, Liuiò, Terentio volutare cogis, fitq; vt quasi æs Corinthium auro argentoq; melius ac lucidius confluisse videantur. Apparet enim non fures esse impudentes, sed callidos imitatores: ita namque ex alieno mutantur & sumunt, vt in dicendo sint planè sui, vel vt melius loquar, tui. Dicam equidem apertè quod sentio. Non modò tu, cuius eloquentiam & interiores literas admiror, sed illi etiam, quos docuisti, verecundio rem me in dicendo, & interpretando facere solent, ita sunt præclara q̄ partim docente te, partim suo ductu didicerunt. Hic tu me ad præcipiendum vocas, & iudicium requiris de re Latina meum. Ne tamen nihil tibi respondeam, breuiter illud habeto, o-

B   mnia

mnia, me in magistro ponere solere, quem esse in primis eloquentem necesse est, tum suorum discipulorum callidum æstimatorem, postremò laboris valde patiétem. Sequitur enim magistrum auditor docilis, elegans non fit nisi ab elegante doctore discipulus. Barbarus à barbaro multo faciliùs. Nam in vitiis facilis contagio est, virtutum imitatio difficilis. Nam sordidus & inquinatus magistri sermo subitò arreptus atque haustus serpit, & diffunditur, pura verò & emendata loquutio ægrè & à paucissimis expressa permanat, ac permanet.

*In Lache-
te.*

Quare Nicias ille apud Platonem à bono & laudato præceptore Socrate maximè institui voluit, ne perpetuò discens dediscere videretur. Agnoscuntur enim in omnibus discipulis vitia magistrorum, virtutes si vllæ sunt, in ingeniosis tantùm elucent, & sedulis. Ergo in Demetrio Phalereo Theophrasti suauitas apparebat: in Demosthene Isæi vis ostensa est, in illo autem Ciceronis hoste Marco

1. Officio.

*Juuenalis
Satyr. 3.*

An-

Antonio (nisi si Tullium animi per-
turbatio coëgit errare, ac de inimico
mentiri) magistri vel infantia, vel re-
missio monstrabatur: quæ se in ple-
risque solet ostendere. Librorum
lectio bonorum, qui magistri quidam
sunt, per necessaria mihi esse videtur
ad rerum & verborum quasi supel-
lectilem comparandam. Tales enim
ferè efficitur, quales scriptores lecti-
tamus. Nam cum in illa Italia, quod
te minimè fugit, quæ bonorum au-
thorum & oratorum quasi fœcun-
da parens nullo cum fine laudaba-
tur, multis ætatibus & seculis foren-
ses & senatoriæ literæ siluissent, pa-
trum aut certè auorum nostrorum
memoria à Ciceronis imitatoribus
studiosis vetus illa & florens reuo-
cata eloquentia est, quorum stu-
dium celeriter complexæ illæ na-
tiones, quæ ad Septentrionem spe-
ctant, tanto puriùs Ciceronis phra-
sim expresserunt, quantò longiùs ab-
erat à Latina, Gallorum, Sarmata-
rum, & Germanorum lingua vulgaris.

2. Philippica.

Boni tamen oratores aliquantò sunt
feriùs à nostris hominibus vel recepti,
vel cogniti. Cùm enim eloquentiæ
pulchritudo, & species vel longè po-
sita nostræ gentis mouisset oculos,
Tarraconensis Hispaniæ magistratus
eos præceptores accersuerunt, à qui-
bus orationis elegantiam trium ciui-
tatum, atque adeò regnorum iuuen-
tus addisceret: eo ipso tempore cura-
tum est à Lusitaniæ rege, vt eloquen-
tes magistri adolescentiã expolirent,
quæ Hispaniæ communi fato verbũ
verbo reddere, & quasdam gramma-
ticas argutias, vel ineptias potiùs pre-
mere ac persequi tantummodò con-
sueisset. Apud Vacæos, Bardulos, Car-
petanos, quorum ex gente nos sumus,
item apud Bathicos doctissimi Ne-
brissensis opera quæ bellorum causa
in tenebris diu iacuerant, paululum
oculos literæ sustulerunt. Sed doctri-
næ, quàm dictionis & eloquentiæ
studiosiores adhuc fuimus. Deerant
namque doctores & magistri, qui si
non omnes, quod esse non potest,
at ali-

at aliquos politè eloqui docerent.
Etenim vt diximus, in docente sunt
omnia. Qui enim discipulorù inge-
nium naturamq; perspexit diligens
intelligensq; præceptor, & quate-
nus progredi, ac procedere quisq;
possit, est odoratus, neque in eo do-
cendo torquebitur, quem viderit tar-
diorem, neque quos idoneos ad elo-
quentiam aptosq; repererit, non fa-
ciet eloquentes. Natura, arte & exer-
citatione Petrus Perpinianus conse-
quutus est, vt eo dicente Roma ob-
stupesceret, & homini Hispano in e-
loquentiæ laude concederet. Multi
commentatione, labore, ingenio ad
Ciceronem Hispani proximè acce-
dunt, tu fortasse propius quàm alij,
penetraſti. Mihi quidem nostrorum
hominum mores, & naturam confi-
derãti, & in patriam nostram linguã,
quæ à Romana fluxit, id quod vox
ipsa paululum in fine corrupta de-
clarat, intuenti neque inepti ad Lati-
nam dictionem, & planè Tullianam
videntur Hispani, neque quia otium

B 3 & per-

& perseuerantiam res tanta desiderat, si volunt, non constantes. Hæc enim ut pleraque in animi inductione sunt posita: non autem velle non poterunt, si commodè à magistris eruditi, præmiis inuitati, ipsaque orationis pulchritudine, quæ in magistri loquentis ore splendebit, allecti, quem ut supra admonuimus, eloquentem, copiosumque esse necesse est, tantum temporis, spatiique sumet, quanto opus erit, ad magistri se voluntatem nutumque fingent, se totos in imitandis probatis authoribus collocabunt, nunquam non scribingent, loquentur, disputabunt, declamabunt. Neque verò si in externis hominibus summa hæc iam sunt, mediocria in nostris contemnam. Illos iam diu exercitatos, in Cicerone volutatos, optimis & librorum & magistrorum præfidiis communitos, labori deditos, natura lentiores non nisi maxima decent: nobis in viam nuper ingressis, à libris imparatis, à magistris non ita adiutis, moræ impatientibus vel ipsa
medio-

mediocritas esse debet gloriosa. Illo igitur doctore opus est, qui cum vera, certaque doceat, eorumque similia, à quibus hæc omnis facultas extitit, tamen facilitate ipsa præcipiendi discipulos excitet, promoueatque studia multorum. Equidem illis assentior, qui rudem, integrumque puerulum ad elegantiam Ciceronis instituunt, in ipso Grammaticæ artis ingressu, cum eo tamen ut caueant, ne quid fiat inuita Minerua, id est natura repugnante. Quare author tibi sum, qui cum monere posses, vis admoneri, ut puerilem captum pericliteris & tentes, patere discipulum fieri sapientem, qui eloquens esse non possit, laudabilis doctrina est ipsa per se, nec parum fructuosa. Multi cum in utroque excellere cupiuisent, alterum, quod apprehendere non licuit, reliquerunt, altero contenti & sibi & aliis non vulgariter profuerunt. Accedunt tempora, quæ nostris conatibus experimur aduersa: instat filio parens, nec dum politioribus his literis exco-

B 4 latur,

latur, & perficiatur, exspectat, sed semilatinum ad altiores artes, disciplinaſque traducit, priſcæ norma institutionis in multorum animis infidet, vetus & inepta Grāmatica parum ſecundo populo reſegatur. Quare ita nos geramus, vt diſcipulis ſine inuidia & offenſione proſimus. Nam ita res agetur & illorum, & noſtra commodiùs. Quæ ex vetuſta illa præcipiendi ratione, quam proxima, quamque ſuperior ætas coluit, retineri ſine detrimento poſſunt, retineamus, nouitatisque inuidiam, & temeritatis notam, quoad noſtra fides, Societatiſque dignitas patietur, fugiamus. Quæ verò magiſtri, quæ diſcipuli partes ſint, quidam ex noſtris docet his verbis: *Illa porro à magiſtro huius artis requiruntur, ne multa cuiusque generis vtilia inutilia congerat, in vnum locum, ſed delectum habeat, vtilia retineat, illa repudiet, quæ nihil, aut parum profutura videantur: ne in alienis conſutandis diutiùs commoretur, ne minutis aut ſpinofis diſputationibus ingenia diſcipulorum atte-*

*Petrus Per
pinianus
oratio. I.*

attenuet, ut egregium aliquem oratorem proponat ad imitandum, & in eo qua maximè excellent, sedulo demonstrat, ut eos crebris exercitationibus ad omnem dicendi copiam, varietatem, grauitatemq; traducat. Exercitationes autem sint principio minores, quotidianoq; sermoni proxima, deinde quanta ad facultatem adolescentium, tanta ad exercitationum magnitudinem fiat accessio. Auditorum officia partim cum doctoris officiis cōiuncta sunt, quæ quoniam ex illis sine mea oratione ipsa per se intelliguntur, non attingam: partim propria ipsorum. Ea mihi videntur esse primùm, ut magistrum differentem diligenter audiant, deinde si quid non benè intellexerint, ut interrogent, tum ut omnia iam animo percepta & cognita memoria comprehendant: postremò ut in exercitationibus quotidianis omnia sibi summa proponant, ut ea vel mediocria consequantur. Neque magno pere laborent, quàm multum, aut quàm citò dixerint, vel scripserint, sed quàm benè, hoc est quàm variè, quàm numerosè, quàm abundanter, quàm illuminatè & rebus & verbis. Hæc ille de eloquentiæ magi-

stro & discipulo: attende nunc Latini auditoris instituendi rationem, & ordinem ex præceptis Manutianis, qui ordo seruandus est, vbi puer Grammaticæ artis fundamenta iecit, syntaximque & cætera rudimenta cognouit.

Argumentum (inquit ille) propriis dilucidisq; verbis exponatur, adhibita cura, ut ex eo, si res ferat, præceptum aliquod eliciatur, vel integritatis, vel prudentia comparanda: tum ad sententias perfectè explicandas industria conferatur, postremò singula verba ita perpendantur, ut & quibus eorum quodq; rebus aptari possit, ostendatur, translationum lumina, & earum diuersa generantentur. His enim vel maximè exornatur oratio: contraria contrariis relata, similium copia, quæq; à Rhetoribus paria dicuntur, & omnino quidquid orationi aut vim, aut splendorem addit, cuius utriusque generis plurima sunt, id obseruari, & exponi diligenter velim.

Pueri & adolescētes cū Latina Latinis interpretantur, barbarā loquutionem tanquam scopulum vitent, verè dum enim est,
ne dum

ne dum copiam perquirunt, pro emendatis vitiosa colligant. Quod praeceptorum culpa saepe cōtingit, vel quia quod optimū est, ignorant, vel quia negligunt. Ita fit ut illa deteriora facile à pueris reperta diutius hareāt in memoria, quàm illa ipsa ad imitandū proposita. Quòd si facultatem is qui docet, hanc non habet, ut pro Latinis Latina reddat, praestat uti sermone vulgi, quàm inquinatè loquendi morem confirmari.

De verborum dispositione laborare paucos videmus, at ea tanti est, ut uno interdū verbo malè collocato tota ferè labi, & concidere sententia videatur. Hinc exoritur numerus ille, qui vel si reliquis careat ornamentis, ipse tamen per se mirabiliter aures animosq; delectet, iam de sententiis connectendis ut ab altera ad alteram commodè transeat, non levis est animaduersio. Hæc de ratione interpretandi Manutius, de exercitatione autem sic idem:

Epistola sententiis moralibus aspersa tertio quoque die componenda argumento dissimili proponantur. In his acerrimè velim exerceri puerorum ingenia, sic ut non solum ornamenta latinae linguae, sed etiam
si fieri

si fieri possit artem inuentionis aliquam perdiscant: nec dubitandum quin paucis mensibus hoc exercitationis genere, praesertim si praceptor labori non parcat, tantum proficiant, ut ad orationes & audiendas & scribendas traduci possint. In orationibus nil omittatur, quod ad artificium pertineat, quae porro excellunt, detur opera, ut imitando exprimantur: in quo studio si biennium ponatur, pari docentis & discantis cura emergent oratoria virtutes ex praestantibus ingeniis, & illa vetus eloquentia, cuius exemplum iam hodie prope nullum superest, quasi ex tenebris in lucem reuocata suam aliquando dignitatem obtinebit. Hec bonus ille Paulus. Audito nunc Bartholomæum Ricium in hac eadem cura versantem Tullij imitandi, cuius haec sunt verba.

*Lib. 3. de
imitatione.*

Vt ad securius, atque splendidius loquendi genus meum discipulum traducam, me totum uni Ciceroni do, atque addico: in hunc unum studiosius incumbo, in hoc hareo, huic uni penè omnem operam do: id autem hoc modo. Sumo mihi partem aliquam ex eo, quae magis libeat, eam illi in nostrum sermonem

monem dicto, quam mihi latinam ut faciat, iubeo. Paret, refert, corrigitur. Quo sedulo perfecto Ciceronis locum assero integrum, confero, discipulum quæ eius sunt, doceo, quæ communia cum Cicerone, hortor, sic reliqua: ubi is sit paulò pressior, contra Cicero ornatior, uberior, admoneo. Ut monitus aliàs meminerit, suadeo, qui sonus ex sonorum verborum aspero concursu nascatur, qui ex Ciceronis structura nobis concinnius moduletur, ut sentiat, curo diligenter. Contra verò quando item indiligens diligentia minimè ingrata sit, ac vocalium hiatus molle quid habeat atque asperum, quod etiam si aurium iudicio respuatur, non tamen inepti, & parum consulti hominis esse commonstro. Postremò cum longo nimis verborum anfractu orationem suam determinet, ut eam intra moderati spiritus conclusos terminos contineat, tamen si contra, eam angustet nimis, quoad laxanda sit, sedulo commonefacio. Hæc Ricius. Plura tu & fortasse meliora ex meo Italo disces, quando te discipulum esse delectat, meum iure appello, quem genui, cuius incunabulis præfui, sed eum Ro-
ma

ma perpoliuit. Hic Ciceronis quasi mysteriis, quæ in vrbe traduntur, initiatus te magna docebit & mira. Sed quoniam nostri homines pueros exerceri in loquendo maximè volunt, sunt mihi pergrata, quæ facimus. Pueros enim ad dicendum aptos paulatim & sensim nostri præceptores ita locupletant, atque instruunt, vt loqui vel ex tempore & subito possint. Ne autè dicenti deesse possit oratio, inuentionis præcepta perficiet, quæ multa traduntur: & loquendi assiduitas, quotidianaq; scriptio. Non soleo, vt fit plerunque in externorum scholis discipulum cogere, quidquid ei dicendum sit, latinè vt id proferre conetur. Plus enim damni, quàm commodi ad latinam elegantiam, quæ vna quæritur, ista res affert. Et quidem præceptor bonus latinæ orationis cum perpetuitate, tum puritate consequitur, rarò vt hæsitent exercitati discipuli: & in maternam linguam relabantur.. Quid enim tam absurdum atque absonum quàm verbis magistri Latinis Hispana dis-

na discipulos reddere? in concertationibus autem quotidianis, quibus nostra mirificè Hispania capitur, ingenium aliàs acuitur, aliàs memoria exercetur: ingenij periculum fit obiiciendis illis, quorum explicatio iudicium peracre, & animi lumen exposcit. Vt cùm scriptoris, quem magister explanat, dictum aliquod infirmatur, de rei propositæ veritate ambigitur, inter duo, quæ videntur esse pugnancia, diiudicatur, aduersus sibi fuisse scriptor monstratur, sententiæ, quæ defenditur, ratio exquiritur, quibusdam positis quædam concludi debere ostenduntur, neque hæc spinosiora horridè, sed politè, nitidèque tractantur. Exercendæ autem memoriæ, vnaq; augendæ multas nostri inueniunt, atque incunt rationes. Aut enim ex probatis authoribus: & Cicerone præsertim multa ad verbum pueri ediscunt, aut quæ paulò accuratiùs scripsere, & didicere pronunciant, aut declamitant, aut à præceptoribus narratas historias, scriptorumq;

rumq̄; difficiliore locos expositos recolunt, aut artis præcepta repetunt, aut auium, herbarum, piscium, colorum, artificiorum, rei vel nauticæ, vel militaris vocabula egregia coniungunt, & congerunt, vt latinam linguam efficiant pleniorē: aut denique ad Ciceronis Brutum de claris oratoribus, Virgilijq̄; pugnas, vbi tam multa virorum propria sunt nomina, tanquam ad scopum exercentur. Ita fit vt quorundam gymnasiorum Hispanos nostros externi, domestici, inuidi, amici, docti, indocti, maleuoli, beneuoli discipulos admirentur. Quod scribis exercitationibus te non interesse meis, damni profectò nil facis, desunt ingenia, & illa tempora requiro, quæ nosti. Declamationes pro Adonia, contra Adoniam mittimus ad te, quas videris exigere, sed mihi crede, non sunt tantæ, quantæ sunt visæ cum haberentur. Erat declamatorum mira lepiditas, ita vt vel qui Latini sermonis omnino rudes erant, diligenter attenderent: placuit argumentum & quia

quia petatum ex sacris literis, & quia
in quæstionem res dubia venisset.
Nos & attentionis excitandæ causâ,
& quodam honestæ voluptatis aucu-
pio, alia ex foro, alia ex theatro, sce-
naq; sumpsimus. Nam Salomonem
& regem & iudicem in solio consti-
tuimus ornatu regio, aderant armati
milites Adoniæ custodes, quæ reum,
atratum, squallidum, & vinctum cõ-
pedibus induximus, quædam de no-
stro addidimus, quæ etsi Scriptura
non dicit, tamen euenire potuerunt.
De orationibus amo te, nihil illis or-
natus. Vale.

PRO ADONIA ORATIO.

Ordine præpostero ipsi accusationi
præposita, vt falsitati respondere ve-
ritas possit, quæ veritas in accu-
sante, non in defendente
reperitur.

N VLLA grauis est causa, poten-
tissime Salomon, cuius me non ex-
orsus, principiâq; commoueât va-
rios & ancipites rerum euentus metuen-
tem

tem, forensis oratoriiq; muneris difficultatem cum animo reputantem. In hac vero causa, qua grauior esse nulla potest, tanto perturbor vehementius, quanto est grauior is, qui defenditur. Dico enim pro capite & fortunis Adonia Salomonis fratris, dico apud regem Salomonem, quo rege nemo sapientior aut fuit, aut erit, dico ex tempore atque imparatus, id quod in re tali fieri necesse est, rege iudicium non modo exercente, sed etiam maturante. Exterret me illud etiam interdum, quod illo & iudice & auditore de atrocissimo crimine dicendum mihi sit, contra cuius vitam inmanissimi sceleris consilium inisse arguitur Adonias, ut quantum accusati necessitas studij mihi afferat, tantum facultatis regi fides promissa, atque obligata detrahat. Sed tua rex inclyte prestans, singularisq; natura coniuncta cum incredibili prudentia hunc mihi timorem minuit. Scio equidem ad istam dignitatem, infra quam sunt omnes principatus, elatum te esse diuinitus, notum perspectumq; mihi est, te non capiti tuo, sed aliorum saluti in iudicando velle prospicere, nec tam tibi cura esse

ra esse Adonia supplicia, quàm de te iudicia reliquorum. Vides omnium ora, atque oculos in te esse conuersos, incredibilemque hominum frequentiam iudicij huius exitum expectantium, qui profectò nunquam tam alacriter conuenissent, tam flebiliter Adonia squallorem, luctum, & compedes aspexissent, si eum te esse arbitrarentur, qui tui periculi iudex tibi te, quàm reo præbeas æquior em, nemini parcas, cognationi, & propinquitati non cedas, nec te unquam des ad lenitatem, quæ quia à tuis moribus abhorrent, & ab isto regali munere valde dissentiunt, neque timet patronus, qui multis silentibus, temporisque cedentibus loqui est ausus, neque non sperat & confidit Adonias. Cur enim regius frater vel ob summum dedecus & flagitium, à quo longissime abest, eam pœnam extimescat, quæ seruilis est, quæque illis imponi solet, quorum & infima conditio est, & vita turpissima? A fraterna cade lenissimus Salomon regnandi sumet initia? His se tanquam exordiis, atque proœmiis in omnium animos insinuat? Cruorem ille effundat & sanguinem, quem necesse est auro, argentoque partiendo,

G a viri

viritimq³ distribuendo, beneficiis dandis ci-
 uium gratiam, benevolentiamq³ colligere,
 & omnium ad se voluntates & sensus allie-
 cere? Sed quid agimus? quidve preces ad-
 hibemus, cum hic se precibus defendi vetet,
 Bethsabes tristitia & mærore magis, quàm
 suo periculo moueatur? Muta mentem
 istam iustissime Salomon, parentiq³ tuæ red-
 de letitiam, quam ademisti. Equidem ve-
 reor, ne in maximos illa luctus incidat, re-
 giam conditionem lamentetur afflictam,
 de fortunis communibus extimescat, depre-
 candi officium ut pestem fugiat, suam au-
 thoritatem à te spretam, contemptamq³ de-
 ploret. Ita, quæ tuo illo clarissimo triumpho
 paulò antè triumphabat, quæ populi accla-
 mationibus, quæ militum veteranorum co-
 mitatu, quæ parentis tui Davidis grauissi-
 mo illo iudicio, quo te fratribus tuis natu
 maioribus longè prælatum, adolescentem
 seni, viuentem viuenti succedere voluit,
 læta exultabat, mærore & lachrymis con-
 senescet, si quid fortè Adonia grauius acci-
 deret, nec eius necessaria mors, & naturalis
 uerit expectata. Cum enim dolorem, quem
 ex patris obitu capiebat, lenire cuperet, &

mise-

miserias domesticas consolari, Sunamitidem ducere uxorem voluit, quæ ad molestias abstergendas omnium aptissima videbatur. Vt autem à rege quod optabat matrimonium facilius impetraret, Bethsabæam nuptiarum adhibuit interpretem: facturam se, quæ rogabatur, regina promittit, regem alloquitur, ut pollicita est, Sunamitidem dari uxorem petit Adonia: fore enim ut viri leuitas uxoris prudentia constitueretur: Salomon postulata materna reiicit, atque repudiat, negat quod intueri lucem fas esse ei, qui tales nuptias animo concepisset. Renouat, inquis, pristinos tumultus, quiescere non potest, nobilitari, stabiliri, confirmari in clyto matrimonio vult, & tyrannidis iacere fundamenta. Quis enim non illi se adiungat, quem Ioabius defendat, magnus scilicet imperator, à cuius parte Abiatharus stet, sacerdotali præditus dignitate, quem uxor ipsa commendat, et as adiuuet, species ipsa, corporis quæ proceritas tueatur? Quasæ verò tacite mentis consilia aut diuinare possimus, aut vindicare debeamus. Cogitauit hoc nunquam Adonias, quod cogitatur turpe esse vidit, & factu difficile.

C 3 igitur

igitur optauit? nempe ut Abisag maritus
 esset, cuius pulchritudo tanta est, ut adole-
 scentis oculos & animum mouere potuerit.
 Eam enim quo ore, quo candore, quo rubore,
 qua forma est, senex nemo despiceret: eiusq;
 intuenda finem faceret. Vide ergo iudex
 aquisime ne occasionem perdendi iuuenis,
 qui te olim offenderat, quasitã potius quã
 oblatam suspicemur, ne in exulcerato ani-
 mo fictum crimen facile insedisse appareat,
 non enim opes, non potentiam, non princi-
 patum sibi proposuit Adonias, iam im-
 perij crapulam illam exhalarat, sed eius
 femina, quam amabat, nuptias appetiuit.
 Iure negata filio est, quæ patri pro sponsa
 fuerat, nec enim suis se finibus tenere amor
 solet, legum, iuris, & pudoris repagula
 rumpit interdum. Luat pœnas intempe-
 rantiae debitas, virgine careat, quam im-
 potentiùs adamauit, cuius supplicij graui-
 tatem velex te ipso condisce. Ista enim atas
 Dominator amplissime pro tuo acerrimo
 ingenio, singulariq; prudentia, quid po-
 scere debeat intelligis, quid verò flagitet,
 appetat, sitiât, concupiscat, quã sepe
 rationem appetitus præcurrere gestiât, quia
 vnus

vnusquisque nostrum ex animo constat &
 corpore, opinor, experiris, & sentis. Illa
 verò nimia suspicio est regni iterum appe-
 titi, seditionis denuò tentata, coniurationis
 rursus reuocata. Tam erat excors Ado-
 nias, vt quæ commoueri non posse intelli-
 geret, illa conuelleret? tam ingratus, vt re-
 gi, à quo nuper veniam impetrasset, pestem
 atque interitum moliretur? Tam impius
 vt fratri mortem pararet? tam vesanus &
 demens, vt iura diuina, humanaq; pollue-
 ret? tam sibi inimicus vt Salomonias minas
 obliuisceretur, quibus denūciata mors erat,
 si modo quicquam ageret eorum simile, quæ
 facere consuesset patre viuente, & ex na-
 turali indulgentia ad errata iuuenilia con-
 niuente? Tu vt fratrem iubeas interfici vel
 innocentem, vel emendatum, vel illa fa-
 cientem, quæ non modo reges, quorum est
 facinora condonare, verùm etiam privati
 iudices, qui legum seueritate tenentur astri-
 cti, vel nullo, vel leui supplicio puniunt?
 Rebus nouis studebat? At uxorem petiuit
 pulcher pulchrâ, nobilis nobilem, adolescen-
 tem adolescens, quod hominibus solemne
 est, assuetum, vsitatũ & vetus. Regnum &

G A pacem

pacem turbabat? at se continuit domi suae,
 nec tam de imperio publico, quàm de solatio
 domestico laboravit. Regi parabat insidias?
 At sine regis permissu ducere uxorem no-
 luit. Quid accusas Zacharia? ubi indicia
 sunt sceleris? & coniurationis argumenta?
 Quid tam disiunctum, quàm tyrannum esse
 illum, qui uxorem petat à rege suo per re-
 ginam, & eam reginam, cui filius multis
 de causis gratificari debeat, mansuetum, &
 exorabilem se praeberere deprecanti? Regi-
 nam Adonias neque suspiciosam, neque fal-
 lacem, & teetam sefellit, decepit, induxit,
 plura postulavit, quàm postulasse videba-
 tur. Vereor ne Grammaticos appellare co-
 gar verborum interpretes. Sunamitidem
 petiuit uxorem, quibus verbis quae vis sit
 subiecta, cognoscis. Quam enim pater non
 attigerat, eius potiùs licentiam posse da-
 ri arbitrabatur. Per magni interest, regnū
 ne, an uxorem petas, alterum cupiditatis
 est, altera necessitatis: uxor queritur ad li-
 beros procreandos, regnum appetitur ad li-
 bertatem opprimendam. Quòd si regnum
 Sunamitis dare posset, matrimonium iure
 improbaretur, cui regius dominatus esset
 adiun-

adiunctus. Quid? quòd nuptiarum petitio regina probabatur, qua afflicti, abiecti, & rurnnosi miserta adolescentis, illa regem poposcit, qua à rege dari non modo posse, sed etiam oportere crediderat. Vidit Rex alta quadam mente præditus quorsum illa spectarent, vidit regnum Adonia incolumi saluum esse non posse, vidit vno aspectu totum Adoniam, & penitus recognouit: & in hunc modum ratiocinari cœpit ipse secū. His nuptiis tanquam gradibus in regnum meus hic frater conatur ascendere, & ex illa matrimonij turre imperij arcem commodius oppugnare. Hac qua videntur non ita esse magna, si assequitur, quo animo est, paulatim ac sensim eo progredietur, quò non audeo dicere. Obstemus ergo principiis, & paci consulamus, qua nihil sit insidiarum, & fraudis habitura. Optime atq; humanissime Princeps qua sum ingenij tarditate intelligere non possum, vnde ista concludantur, regnare vult Adonias, qui Sunamitidem petat uxorem. Si verò regnum, quod equidem nesciebam, adhesionem habet necessariam cum Sunamitide: & nobis argumentari licebit: non regnabit Adonias, cui

C s est ne-

est negata Sunamitis. Sublata regnandi causa est, noli timere: fatalem istam virginem in turrem includito, aurumque illi donato, ut satietate ipsa aurum furtim oblatum parui pendat. Fratrem ista si causa, atque isto nomine ingulas, vereor, ut ciuibus tuum possis probare iudicium. Et enim in flagitiis morte puniendis, id quod te minimè fugit, suspicioni locus esse non debet. Nisi enim fratris insidia haec sint luce clariores, nisi confessione, chirographo, testibus patefactum scelus demonstretur, nemini Adonias videbitur iure casus fuisse. Seuum, iracundum, dominandi cupidum, parricidam te populus appellabit, Abimelecho similem dicet, qui fratres sceleratissimè trucidauit: cruentatas fraterna cade manus istas horrebit. Scis enim, quae sit licentia Iudeorum, quae conuitiandi procliuitas, quae in maledictis iaciendis audacia. Quis Davide lenior? quis moderatior? Tamen qui nunquam ultus est inuicem, qui hostem quandocunque poterat, conseruabat, vir est sanguinis appellatus. Animaduerte quanta tibi & in praesentia, & in posterum inui-

inuidia tempestas impendat, quem des
liberis nostris sermonem, nepotibus, pro-
nepotibus, & qui deinceps orientur. Ut
fratrem interimeres, nuptiarum causam à
te esse oppositam, nec iustam, nec idoneam
affirmabunt: florem illi hunc iuuenta in-
uidisse, matris preces repudiasse, cuius
habenda ratio fuisset, aliudq; tempus ex-
spectandum: quæ vitam sibi acerbam pu-
tat, & sic tecum tacita loquitur. Fili quid
agis? quo te trahit iracundia præcipitem?
Cur regnandi primordia à cæde capis, &
carnificina? Cur me meis ciuibus red-
dis inuisam? Toties Bethsabæa lugebit?
toties funerum erit effectrix? mea causa
Vrias interiit vir militia laude præstans,
erga suum ducem fide, & quod caput est,
erga Dei arcam pietate clarus, & excellens,
cuius memoriam omnes anni consequentes
excipient, propter me occiditur Adonias
generosus, animosus & pulcher: fatum hoc
meum est, ut claros homines & illustres
extinguam: meq; interueniente illi tru-
dantur ad mortem, quos immortales esse
oporteret. Scilicet negotium, quod mihi
mandauerat Adonias, perbellè transf-
egi,

egi, plurimumque rogando, intercurrentoque profeci. Nubet Sunamitis Adonia nullo strato geniali lecto, nullo apparatu nuptiali: pronuba mors erit, auspex licitor & carnifex. Noli hanc inimicis dare letitiam, noli parentem tuam senio conficere, noli persancti illius Davidis, qui te procreauit, quietum illum, & securum animum commouere, noli patris tui manes ex pace & otio deturbare, noli genitoris tui esse dissimilis, qui Nabalem Carmeli, à quo grauem iniuriam acceperat, ulcisci noluit, plus enim apud illum Abigailis valuit oratio, quam Nabalis diuitas, & mores intolerandi: maluitque sordidissimi hominis inhumanitatem impunitam relinquere, quam matrona prudentissima & monita & preces aspernari. Quamobrem delibera tecum ipse paulisper, utrum magis expediat, iacere ne in luctu & squalore matrem, an viuere Adoniam, & fieri meliorem. Quod si errati excusatio nulla est, si perniciosus, si audax, si turbulentus, tamen quod Bethsaben appellauit, uiuat Adonias, habeat qua te genuit hoc munus à te furiosi iuuenis conseruati, gladijque ab eius ceruice & collo reiecti, qui in regis pectore

Et ore sceleratissimam sicam & insidiosissimam defigere voluisset. Quò enim facinoris est grauior atrocitas, eò magis tua laudabitur, & extolletur clementia, pietatis clarior documentum dabis, qui matris auctoritatem tuis & doloribus & periculis preferendam esse censueris. His te & vocibus, & lachrymis luctuosa mater appellat, digna cui obtemperes. Pater verò ex illa sede, quam est quietam post mortem adeptus cum Abrahamo, Isaco, Iacobo, magnisq; illis heroibus sociatus te etiam rogat, ne à lenitatis itinere illo deflectas, quod tibi tritum satis reliquit & notum: ut q; in suis ipsius vestigiis pedem statuas, hortatur. Qui non modo propinquis, sed etiam alienis, qui se iniuriosius tractauissent, ignoscebat. Petit atq; obsecrat, ne se liberis orbes, quos habuit vita ipsa chariores: Semel & iterum lesus grauius à fortuna est, Ammonis, atque Absolomi interitum mœstissimè deplorauit, tertij vulneris, id est filij Adonia à Salomone filio necati non poterit dolor non esse grauissimus. Da hoc mortuo patri, quod viuo minimè denegasses. Memento Domine David, & omnis mansuetudinis eius: per sceptrum,
per dia-

per diadema regium, per dexteram istam te oro, quam frater fratri Adonia paulo antè porrexisti, per parentis cineres, per illum prepotentem DEVM, qui te ista in sede collocavit, ne irasci & sœuire pergas, ne vè illum nobis eripias, cuius correcti, atque edomiti vita gloria tibi erit, regno salutis. Ille conseruatus spiritum non tam ab hoc cœlo, quàm à te ipso ducere, & haurire arbitratus vitam, actiones, consilia ad regiam istam dignitatem tuendam, ornandamq; conuertet: virtute, qua valet, ingenio, quo pollet, industria, quam habet, ad tuam vtetur voluntatem. Vide faciem indolis indicem, candorem, ruboremque considera, speciem animaduerte, oris & corporis dignitatem, ac decus intue: qua omnia spondent pro Adonia, nec eum pacis turbinem, regni tempestatem & procellam fore portendunt. Id quod inimici atque aduersarij dictitant, vt à te gratiam aucupentur. Quos natura ipsa refutat, cuius in hoc adolescente signa prælucent, quæ iuuenili ardore restincto pacis alumnum, pietatis vindicem, regie dignitatis propugnatorem, bonarum partium, bonarumq;

rumq; artium fautorem & patronum fore pollicentur. Quamobrem hoc nos metu libera, perfice, ut omnes placabilem te esse intelligant; vultumq; istum cum facile, tum semel exorari solere cognoscant. Quid fides, quid promissorum constantia, quid humanitas, quid clementia, quid sanguinis necessitudo poscat, intelligis, quid ad regnum stabiliendum lenitas, & mansuetudo possit, non ignoras. Adonia ex hoc timore recreato gratiam ab omnibus inibis non vulgarem. Te populus diliget, multitudo complectetur, sacri, profani laudabunt, colent optimates, viri facile principes observabunt, amabunt tui, metuent alieni, canet hac atas, posteri celebrabunt. Quid tam tuis triste, tibiq; suspectum, quam ut in omnium animis hereat sollicitudo sempiterna? Neque beneficiis provocati vitam istam, vel suis corporibus tueantur? Sed suppliciorum metu perterriti de se cogitent, sibi caueant, quos pro regis salute excubare oportebat? Propone tibi matris contumeliam, patris voluntatem, fraternae cognationis nodum arctissimum, vulgi opinionem, popula-

pularem inuidiam, ciuium offensionem, dabis profectò misericordie, quod iracundie negauisti. Ego causam omnem suscipio, uita sanioris uadem me & sponso rem profiteor, & pro Adonia me suppono reum. Collige & meas, & Adonia manus, si ita libet, serua, reconde, horribiles custodias adhibe, ubi uel minima tetri facinoris significatio data erit, interfice, neca, dilacera: nunc re dubia, Bethsabe intercedente, obstupescente populo, vereor ne illum unum timere desinas, quem occideris, eos omnes formidare incipias, quos offenderis. Perficere, ut ille unus uel sponte, uel coactus præstet officium, regi difficile non est, dare operam, ut omnes te diu saluum & incolumem uelint, neq; difficile, neq; à tuis & moribus, & parentibus & temporibus alienum, istoq; munere non dignum, quo nullum in terris neq; salubrius, neq; maius agnoscimus.

IN ADONIAM ORATIO.

Priori respondens.

Maximas tibi sapientissime Salomon gratias omnes & agimus, & habemus, qui reorum de capite iudicia

dicia illustrium, & clarorum longo intervallo reuocasti, tribunalq; istud, quod regia stirpe sati non valde metuebant, summorum, & humilium, potentium, & tenuiorum commune esse voluisti. Cum enim cœlitus regem te esse factum meminisses, ita vitam instituis, & ea consilia suscipis, quæ te diuina sorte regem esse electum declarent. Nam si humano sensu ducerere, si natura terminis tuas actiones definires, talem te abiecto, afflicto, squalido, vincto catenis fratri tuo præbuissem, qualem alienis, ignotis, exteris impertire consuesti. Tua enim misericordia calamitosis occurrere sponte solet, nec exspectas, dum illam oratione & precibus euocemus: ut non modo paternæ ditionis, verum lenitudinis etiam hereditas ad te summo Dei immortalis beneficio peruenisse videatur. Quid ergo hæc noui iudicij noua forma significat? Cur Adonias ista nobilitate præditus, isto cognationis regie præsidio munitus, isto amicorum comitatu circumseptus, disertissimi patroni voce defensus non tam salutarem in iudicando literam exspectat, quæ reos scelere solutos peri-

D

culo

culo liberat, quàm tristem illam reformidat,
 qua rei iudicio conuicti damnantur? Nimi-
 rum diuina seueritatis administer est Salo-
 mon, qua nec minis exterretur, nec ullis
 capitur blandimentis: non preces audit, non
 lachrymis mouetur, non propinquitatis,
 & necessitudinis gradus obseruat, nihil
 amat deuium, obliquum, & prauum, per-
 sonas non loco & genere, sed meritis & di-
 gnitate distinguit, publicam salutem priva-
 tis emolumentis, & commodis antepone-
 rit. Sed ut mea libentius ab his, qui adsunt,
 audiri possit oratio, repetam paulo altius
 Adonia consilia, quæ etsi tibi rex incho-
 te, inaudita non sunt, tamen ea populo
 comperta, explorataq; esse oportet, ne de
 regis sententia dubitare illi possint, qui-
 bus reus ipse sit cognitus. Nec enim du-
 bito, quin probaturus vobis sim accusa-
 tionem hanc meam, quam nunquam susce-
 pisset, nisi me iustitia vis ipsa coëgisset, pa-
 tria mouisset, quæ mihi vita charior est,
 regis impulisset salus, quam vel cum vita
 periculo tueri debemus, Deus ille, nostra
 gentis dux, rector, & parens, cuius nos vi-
 uea sumus, & chara possessio, qui in com-
 muni-

munibus miseris nationum exterarum nostram conditionem vult esse precipuam, munus hoc mihi mandauisset. Sic enim trahor, rapior, atque incitor, ut minime dubitem, quin vis sit hac diuina, qua moueor, qua Adoniam, cui nunquam fui inimicus, reum facere iubet, qua potentium inimicitias suscipere cogit, qua me in profligatorum ciuium perditorumque impetus compellit, atque obiicit. Ergo dum non tam unum accuso, quam uniuersos defendo, dum à rege sanctissimo & optimo inmane parricidium, à regina certissimum interitum, à regno exitiosam pestem, ab adibus horribile incendi-um, ab agris calamitosam vastitatem, ab exercitu veteranorum saeuissimam caedem, à sacerdotibus mortem crudelem, à Prophetis exilium, à virginibus stuprum nefarium, à matronis turpissimum adulterium auerto, propulso, detestor, queso diligenter attendite. Senuerat rex ille rerum gestarum gloria clarissimus, morum & religionis integritate memoriae hominum aeternae commendandus huius nostri regis parens & sator Da-

uid: atateq̄ ingrauescente se domi continebat. Quam occasionem minimè omittendam ratus Adonias, regni occupandi consilia, qua animo & mente diu agitauerat, maturauit. Suadente nescio quo (nec enim necesse est omnium flagitia, impuritatesq̄ proferre, patefaciet dies, & ostendet) equitatum & currus adhibuit, seq̄ gloriosi huius regni heredem & successorem infestis aduersisq̄ superis est ausus profiteri. Ipso autem inaugurationis die illos omnes ad epulas inuitauit, quos sceleris noverat esse participes. Quiq̄ Salomonem regnare volebant, cum ei regnum ex Dauidis promisso, & Dei optimi maximi praescripto & voluntate deberetur. Nathanus vates egregius Salomonis, pädagogus magis de alumni salute sollicitus, quam de sua, perturbatus regem adiit, quem iam ipsius Nathani admonitu Bethsabe Salomonis mater, quam honoris causa nominino, docere cæperat de factis Adonia. Dauidem orat, ut promissa præstet: fidemq̄ liberet obligatam, nec ante & vereri, & precari, orareq̄ desit, quam nox illa & optimorum animis, & regni rebus
 offusa

offusa, Davidis vocibus, tanquam solis radiis repente dispulsa est, luxq; relata terris, quas tenebrae coniurationis obscurarant. David enim, dum se regem somniat Adonias, dumq; Adoniae similes in conuiuio accubantes, vino languidi, completi cibo, fertis redimiti, sermonibus suis & colloquiis eadem bonorum eructant, Salomonem, quem immortalis DEO, id quod nomen ipsum indicat, sciret esse charissimum, auspiciis longè melioribus regem creat: oleo sacro delibutum, principem, rectorem, & ducem summo populi consensu appellatum in regia sede constituit gratulans, gratiasq; agens immortalis DEO, quòd antequam ex vita migret, regni heredem & successorem, vel regem potius Salomonem filium oculis liceat intueri: cuius prudentia plurimum tribueret, de quo sibi omnia summa promitteret. Obstupuit Adonias, simulatq; certior est factus de patris voluntate, huius fautores alij aliò diffugerunt. Sic illa regni commentitij fabula finita est, vel inchoata potius, restat enim actus extremus, quem tragicum esse necesse est, & luctuosum. Sic ill.

breuis fulgor euauuit. Adonias mordente conscientia confugit ad aras. Quis enim vita dignum putaret eum, qui diuina & humana iura violasset? omnia miscuisset? sui patris lenitate & patientia impudenter abusus esset? in regnum temerè inuasisset? regni heredem oculis ad eadem designasset, suo parente neque consulto, neque appellato se regem vendidisset, nominasset, inclamasset? in communi conuiuio fratrem Salomonem, Salomonisque pedagogum, & matrem praterisset? Banaiam ad epulas non vocasset, quem vitanda suspitionis causa inuitare deberet? Atqui Salomon audacissimo & iniuriosissimo fratri libenter ignouit, foreq; affirmauit, ut ne capillus quidem de capite deflueret, dummodo se Adonias corrigeret, neque ad ingenium rediret: id enim non impunè laturum. Dauid interim fortis & sanctus excessit è vita, funus & exequias regio apparatu Salomon celebravit, parentiq; mortuo pietatem & lachrymas reddidit, quas debebat. Adonias magis suo damno, quam patris obitu mœrens, illis instigantibus, qui propter anteaçta vitæ scelera Salomonem me-

tuebant, recuperandi regni, quod sibi putabat ereptum, consuetas artes experitur. Itaque ad Bethsabem se contulit, quam orat atque obsecrat, ut quando cetera amisit, Sunamitidem per eam à rege impetrate liceat: matrimonij non valde approbandi simulatione coniurationi latebra quaritur: regina nil mali suspicata gaudet oblatam esse occasionem de inimico benè merendi, adit ad regem: Salomon quæ se peperisset, eam omni obseruantia genere colendam arbitratus venienti affurgit, loco cedit, honestissimè sedere cogit, loquentem non interpellat. Leue est quod petitura venio, ne nega fili. Optato quæ voles, nihil enim mihi gratius accidere potest, quàm ut matris obsequar voluntati. Detur Abisag, quam pater reliquit intactam. Cuiam? detur vxor Adonia. Orem indignam! ô grauem impudentiam! ô matrem delusam! ô filium ancipiti deliberandi cura distraetum! vicit tamen verapietas, vicit regni salus, antelata est publica utilitas priuato dolori. Totum leonem Salomō ex vngue cognouit, matrem ab errore deducit, quæ sint perniciofa, ut

ne petere perseveret, hortatur. Adonia animum non tantum ex ipso postulato, sed etiam ex postulandi exordio sibi esse perspectum. Regnum enim, cuius potitus Salomon esset: suum est ausus nominare. Ergo si de facinore iam liquet, si neque quiescit, neque est quieturus unquam Adonias, si unius mors salus est omnium: quid Oza reprehendis? Reminiscere principium illud orationis Adonia loquentis cum Bethsabe, non te fugit regnum Israël meum quondam fuisse, reliqua disce ex actis iudicialibus, quæ in tabulas scribæ summa cum fide retulerunt. Tuum vocare audes, quod erat Salomoni iam inde ab æterno tempore præparatum? Bethsabe iureiurando promissum, eius, qui de te iudicaturus est, fidei, constantiæ, prudentiæ, pietati, & quietissimæ paci debitum? Hic rerum omnium molitori, effectoriq; Deo templum ædificabit, pacem confirmabit, ciues auro argento locupletabit, optimæ artes hoc regnante floreant, sient seuera iudicia, leges seruabuntur. Siccine te corrigis? Hanc habes gratiam illi, qui te à mortis faucibus ereptum humanissimè conseruauit? O in-
 credi-

credibilem audaciam! ô scelus inauditum!
Regi sanctissimo, nisi prouidemus, paratur
interitus, insidiosa cedis autor ille credo,
deligitur, qui fidas in hominum corpori-
bus defigere solitus est, prius quàm sentire
& cauere potuerunt. Hic nuper ad eum
se lanistam contulit, & ut se dant princi-
pia, audacia & scelere breui magistrum
vincet. Turpis, audax, horribilis, tetra
coniuratio renascitur, quam in perpetuum
putabamus esse compressam. Hæret enim
in reipublicæ visceribus malorum omnium
semen inclusum. Viuit Adonias iam diu
malè cogitans, viuit Ioabus homicida
turpissimus, viuit Abiatharus concor-
diæ & pacis inimicus. Quamobrem domi-
nator equissime, cuius est paci consulere,
& tranquillare rempublicam, hunc bonis
timorem eripe, hæc monstra confice, ex-
tingue, perde, basilisco, dracone, & vene-
natis feris seuiora. Cur enim illi frater sis,
cui tu nunquam cognatus fuisti? Qui non
hominibus tantum, verumetiam illi præ-
potenti DEO bellum impium & nefarium
habet indictum? Quem enim fatetur DEI
consilio, ope, adiumento, nutu & volun-

tate regem esse factum, ei vim & manus conatur afferre. Te mirarer, te diligere Adonia, si Absalomi facie duntaxat similis facta respueres. Ne si ita te gessisses, amabilis & charus esses: nimia tamen ista similitudo te magnopere deformauit. Vt enim ille incesto stupro, parentisque geniali lecto violando confirmari regnum posse arbitrabatur ab Achitophelo deceptus, ita Adonias perditorum suasu Sunamitidem patris delicias concupiuit, ut illo optato impetrato alterum in regno pedem ponere videretur. Hæc tibi Oza videtur esse res dubia? clementia locum ausus es aperire, quem clausit, & obstruxit Adonias? Tam eras excors, ut Salomonem seuitia insimulares, qui quod sanari non posse videt, ressecandum arbitretur? Nonis est Adonias, ut eum metus à periculo retrahat, à turpitudine pudor auertat. Fratri ad pedes proiecto ea lege & conditione condonatum est scelus, ne quid unquam tale tentaret, moliretur, somniaret. fœdera rupit, quæ humanis diuinisq; legibus interdicta erant, quæ seuera metuendaq; regis denuntiatio-
ne pro-

Itaque nihil illa admonitione salubrius,
quæ necem hominis auari illius quidem,
Iudæi tamen & iisdem imbuti sacris im-
pediuit. Neque hominis diritas punita
non fuit, ac cœlitus vindicata, qui deci-
mo à negatis panibus die moritur repenti-
no, nouisq; nuptiis domum vacuum fecit
DEO optimo maximo pro Dauide iudican-
te: qui ad Abigailis occursum se represit,
cuius virum nisi opportunè interuenisset,
iam erat oppressurus. Salomoni, si priua-
tus esset, tamen vim vi repellere licuisset,
nunc rex animaduertere in flagitiosos de-
bet, punire audaces, purgare ciuitatem,
& reipublicæ tanquam sentinam exhau-
rire. Davidem ab inferis excitare noli,
liceat sine interpellatore illa pace frui,
quam pacem bellis sæliciter confectis, &
exantlatis laboribus est adeptus: orbitas do-
lori esse non potest, aliter de rebus sentit
atque sentire consuevit, cum esset in terris,
corporisq; eum cupiditates tanquam faces
inflammarent. Non cadit in illa umbra-
cula luctus, non orbitas, non arumna, ex-
pers huiusmodi malorum illa vita est, neque
in illos secessus otij plenos, & quietis, hæc
quibus

quibus afflictamur, incommoda penetrant. Salomon tantum tribuit, quanta regis post hominum memoriam maximi prudentia est, eum pro filio non habet, qui se fratrem fratri non praeferat. De invidia & populi offensione noli laborare. Nunquam commissurus est Salomon, ut suam humanitatem desideremus, nec lenissimi regis haec est culpa, sed partim temporum, partim eorum, qui non usitatis flagitiis, mediocribusque contenti quae gravissima, quae maxima, quae sunt teterrima moliuntur: quorum sanitas desperatur. Adde ingentem esse numerum perditorum Salomonem metuentium, quem pacificum esse futurum augurantur, poenasque ab improbis repetiturum: quas qui bellis premuntur, aut condonant, aut remittunt. Si lent enim inter arma leges, impunitatem praemia pollicentur: multaque militibus vel a rege iustissimo conceduntur, quae nunquam si pax esset, in mentem veniret optare. Rex mihi verò noster pro sua cum potentia, tum vel maxime prudentia ut paucorum poena salvi esse possimus, efficiet, fratrisque non minus illi necessario, quam severo supplicio documenta dabit, quam diligat iustitiam, quam negligas

gligat insanias populares. Quinetiam Ado-
 nia pœna, qua natura & legibus satisfacere
 cogetur, viam munit ad pœnas, quas
 quorundam sanguis iniuste, crudeliter, insi-
 diosè fusas efflagitat. Illa enim Davidis se-
 creta cum Salomone colloquia, ille moribun-
 di patris sermo inuolutus, & tectus, illud
 magni regis tanquam testamentum, de quo
 alius alio modo sentit, (nihil enim certi est,
 quod dicere homines possint) quo modo mi-
 hi persuadeo, legata partim leta, partim
 funesta complectitur. Sed stulti sumus, qui
 Salomonem iustitiæ præsidem ad fraternum
 supplicium impietati, audaciæque debitum
 adhortemur: & sapientissimo regi voce
 præire audeamus, quid sit iudicaturus.
 Si Cur non potius mœrentem, anxiam & tri-
 stem consolamur? Cur non Adonia præsto
 sumus? & quem mori necesse est, mortis ei
 commodam & utilitates exponimus? fortissi-
 Rex mi iuuenis, sed cuius præclaram naturam im-
 vel probi consiliarij deprauauerint, & à re-
 sal. Et a ratione detorserint, animũ ad æternam
 inus illam vitam erigimus, authoresq; illi sumus
 nen. honesti finis, & mortis gloriosa? Regnum
 ne. concupieras exiguum, breue, fluxum, tem-
 poris.

poris, lociq; angustiis circumscriptum: enim
 verò si sapias, si animum reuocas ad veritatem,
 si res suis momentis perpendis & ponderas,
 si vel ad punctum temporis hominis sobrii atque prudentis cogitationem suscipis,
 si te & coniurationis pœnitet, & errorum scelerum, quæ in Deum mortifera commisisti,
 recordatione ad pudendum, pigendumq; adducaris,
 si diuinum numen & precibus & isto mortis sacrificio placas, re disq;
 propitium, morte emes immortalitatem, proficisceris ad parentem tuum, ad nostri generis Principes, Abrahamum, Isaacum,
 Iacobum, ad pios vates, ad strenuos doctores, sanctisq; illis Patribus annumeraberis,
 qui immortalem DEVM summa religione coluerunt. Dum viuas, & lucis huius tibi usura permittitur, vita superioris errata corrige,
 deplora, desle, & totis animis viribus execrare. Resipisce, ad iustitiam reuertere,
 ac remigra, tibiq; persuade, cælum suspicis, si mentem expias, si turpitudinem amoues,
 quæ vna nos DEVS facit inuisos, in meliore causa te esse quàm si totum orbem sub tuam ditionem subiunxisses.
 Ergo animose Adonia cupis tati

atibus nuncium remitte, regnis & imperiis dic salutem, amabo te, principatumque illum tibi propone, quem pater ille tuus versibus & hymnis celebravit. Morere animo forti, sanguinem patrie largire, & quia regni communio, atque societas stabilis esse non potest, tuis te immola, ac deuote ciuibus, ut tuo cruore pax possit diuturna sanciri. Sic enim fiet, ut actionum tuarum infamiam gloriosa mors deleat. Habes munus à me non inuidi accusatoris, sed amantissimi monitoris, lachrymas accipe, quas ista nobilitas, & atatis flos iste deposcit. Nec enim silice nati sumus, sed quæ pars nostri obiecta doloribus est, dolet, angitur, ingemiscit. Quæ verò rationis est tota in sententia permanet, seq̃ ad Dei fingit, & accommodat voluntatem. Tu verò rex in clyte, cuius repressis lachrymis, tamen infixus hæret animo dolor, hoc quod in ipso regni quasi vestibulo tibi fortuna vulnus infligit, accipe patienter, eiusq̃ dolorem pompa funeris consolare. Ita sine inuidia culpa plectetur, cum honore corpus in sepulchrum inferetur, qui honos & propinquitati debetur arctissima, & animo morientis.

IUDICIUM SALOMONIS.

SI quis vestrum expectat, quem sit hac
 causa finem atq; exitum habitura, quid
 simus iudicaturi, utrum potius approbatu-
 ri, Ozam ne, qui defendit, an accusatorem
 Zachariam: consideret ipse secum regale
 Salomonis officium, non dubitabit, quam
 sententiam ferre cōueniat, ubi quid regem
 decernere sit necesse, cogitarit. Quod ad me
 attinet, defensorem & patronum libenter,
 auctorem perinuitus audiui, tamen si ille no-
 tabatur, qui neq; roganti fratri suo morem
 gessit, neq; regi paruit imperanti. Sed nos
 in iudicando non obsequemur dolori, non
 iracundia seruiemus: illo animo erimus, quo
 esset unusquisque vestrum, si Dei permisso
 & voluntate hunc locum, & regia digni-
 tatis gradum teneret. Utinam se ita gessisset
 Adonias, ut præmia potius virtuti & sapi-
 entia decernenda, quàm audacia & teme-
 ritati pœna statuenda esse videretur. Ne-
 mo illum aut maioribus beneficiis cumulaf-
 set, aut altius extulisset, aut ardentius ama-
 uisset. Sed quoniam ita casus tulit, ut fra-
 tris persona ponenda mihi sit, & iudicis as-
 sumenda, supplicij seueritatem hominis te-
 tri atq;

tri atq; improbi sceleribus assignemus, dolore, qui me penè consumit, & conficit, partim natura tribuamus, partim fraternæ charitati ascribamus, qua si non facta Adonia, quæ grata esse non poterant, at ipsum Adoniam sum semper amplexus. Non agam obscure: compara animum tuum, teq; apud Deum in gratia ponito, est enim tibi moriendum. Mortuo honores, funus, exequias, & lachrymas pollicemur: sed si me audies, hæc negliges inania, deq; sempiterna iustorum memoria cogitabis, quam pater ille meus, idemq; tuus non sine cælesti afflatu versibus cecinit admirandis. Banaias Ioiada filius supplicium exequetur, sepulturam mihi reseruo, & quæ te ab obliuione vindicabunt honoris & gloriæ monumenta. Perge animo forti, gradere fidenter ad mortem: bella enim mors vitam non modò tegit, sed etiam honestat turpiorum.

•••••

E

a

CVI